

Buscant-los un lloc en la prehistòria

Investigadors de la Universitat de Girona (UdG), coordinats pel doctor Narcís Soler, treballen al Sàhara cercant les dades que permetin definir el perfil dels autors de milers de pintures prehistòriques esparses per les zones del Zemmur i el Lejuad.

La UdG col·labora amb la República Àrab Sahrauí Democràtica (RASD) en diverses accions culturals. Una d'aquestes accions són les campanyes de treball als jaciments arqueològics de la regió del Zemmur, a l'est del territori, i a la cova del Diabre, al Lejuad, al sud.

El Sàhara és una regió extensíssima. La identifiquem pel desert que li dona el nom, el més gran del món. Però no sempre ha estat així. Fa cinc o sis mil anys una bona part d'aquest territori l'ocupaven les maresmes, farcides de vegetació i animals. Per allà corrien les girafes, les gaseles o els elefants. També hi havia grups d'humans que es protegien a les balmes que es fan als turons sorrencs. Aquells homes ens han llegat el registre del seu paisatge pintat i gravat sobre les pedres d'aquells llocs. Un món que va anar desapareixent engolit per la sorra del desert. Oblidats els seus creadors, les pintures i els

gravats van passar a formar part de l'imaginari dels pobles que més tard el van habitar. Per a ells han estat punts de referència, fars per a l'orientació en la travessa del desert.

Un segle de recerques

Fa un segle, Norbert Font i Rius va dur a terme les primeres campanyes arqueològiques en aquesta regió del Sàhara. Al llarg del segle XX diversos investigadors van anar documentant les pintures rupestres, fins que la inestabilitat política i la guerra van impossibilitar la continuïtat de la recerca. Fins fa pocs anys el coneixement que es tenia sobre la prehistòria d'aquest lloc, malgrat els esforços que s'havien fet, seguia sent molt limitat.

El grup d'investigadors de la Universitat de Girona que des del 1995 treballa a la regió està coordinat pel doctor Narcís

Soler. Compta amb la col·laboració dels doctors Joaquim Soler, Carles Serra, Gabriel Alcalde i Joan Lluís Alegret, als quals s'afegeixen sovint becaris de la Secció de Prehistòria del Departament i també investigadors d'altres universitats. El programa d'activitats es desenvolupa gràcies al finançament de l'Agència Espanyola de Cooperació Internacional (AECI), l'Oficina de Cooperació de la UdG i un ajut de la Generalitat de Catalunya. En total la recerca tracta d'un conjunt de 2.734 figures repartides en cent trenta abrics de cinc jaciments diferents: Uadi Ymal, Uadi Kenta, Rekeiz Ajahfun, Rekeiz Lemgasem i Asako.

La riquesa del Zemmur

En la campanya de l'any 2006 una part de les excavacions es va dur a terme a la regió del Zemmur. En concret es va treballar als jaciments de l'abric dels Cuj i al de Rekeiz Lemgasem. Les troballes de l'abric dels Cuj han possibilitat per primer cop determinar la presència de dos assentaments estratigràficament diferenciats, tot i que presentaven materials arqueològics de característiques homogènies. Aquestes restes, en què predominen les puntes de fletxa, els raspadors o els burins, plantegen que les dues ocupacions humanes de l'abric es correspondrien amb els moments inicials del període neolític (8.000 anys BP). El Rekeiz Lemgasem és un jaciment situat a uns 30 km al nord-oest de la població de Tifariti, no gaire lluny de l'anterior. Es tracta del conjunt d'abrics pintats més gran que es coneix des del Tassili algerià fins al mar Atlàntic. Les pintures conservades són en la majoria dels casos de petites dimensions, quasi sempre de color vermell. En aquestes pintures s'identifiquen persones, animals, imatges no figuratives i un gran nombre de mans estampades. En aquestes representacions trobem caceres d'elefants, processons de personatges, fileres de gaseles i girafes. Els treballs han permès demostrar que es tracta de pintures d'època prehistòrica i establir-ne un mínim de cinc estils pictòrics diferents.

La cova del Diabre, una font de llegendes

El jaciment de la cova del Diabre és gairebé a 1.000 quilòmetres al sud dels del Zemmur. Per arribar-hi és necessari seguir els corredors que són controlats per la RASD a través del Sàhara Occidental i Mauritània. La cova del Diabre és un assentament molt conegut pels científics. La singularitat del paisatge, de grans masses de roca granítica que s'eleva des del terra àrid i pla, el fa un lloc ideal per protagonitzar tot tipus de llegendes que els sahrauís reproduïen amb fruïció. L'equip de la Universitat de Girona va establir el primer contacte amb el terreny l'any 2001, en una campanya en què es va constatar l'existència d'un gran nombre de relleus de dimensions considerables gravats a les parets de la roca i d'altres de menors al terra de la cova. En els darrers treballs efectuats el 2006 s'han documentat els gravats rupestres i s'ha confirmat que una gran part de les imatges correspon a baixos relleus de gaseles i antílops, alineats i representats només amb la silueta. També s'ha confirmat l'existència de noves figures humanes, de proporcions naturals, similars a les ja conegudes en altres punts de la cova. Queden en diversos llocs figures indeterminables, algunes gairebé de dos metres d'alçada. Els investigadors treballen ara per saber si aquests relleus haurien estat farcits amb pintures, cosa que els hauria fet visibles amb llum natural, o no, per la qual cosa sempre haurien necessitat llum artificial per ser visualitzats.

Unes pintures que es resisteixen a parlar

Per les particulars característiques de la pedra que els ha servit de suport i la climatologia extrema del desert, les pintures i els gravats dels jaciments investigats no contenen restes orgàniques que permetin datar-los a partir del carboni 14. Ha de ser a través del mateix discurs iconogràfic que se'n determini l'antiguitat. I això no resulta fàcil.

La cova del Diabre

Fins fa pocs anys el coneixement que es tenia sobre la prehistòria d'aquest lloc, malgrat els esforços que s'havien fet, seguia sent molt limitat.

Excavacions a Lajuad

Vista des de la cova

La presència d'alabardes, una arma de lluita i cacera, ha permès donar a una colla de pintures una antiguitat d'entre 3.800 i 3.200 anys BP. Són les més antigues. Altres estils s'han datat gràcies a les imatges de cavalls, que els han situat entre 3.200 i 2.400 anys BP. La representació dels camells estableix els períodes més recents, a l'entorn de 2.400 i 2.000 anys BP. I és que els camells, contràriament al que es pensa, han estat uns dels darrers a arribar al Sàhara, probablement portats per tribus iemenites vingudes fa uns vint segles.

Territori de frontera

El territori en què es troben els jaciments rupestres del Sàhara ha estat —sembla que des de sempre— una frontera entre els homes de pell blanca i els de pell negra. A hores d'ara no es pot saber si els autors de les pintures són un grup o l'altre, o bé si els dibuixos i els gravats cal atribuir-los a tots dos grups, que seguint els atzars de la natura progressaven des del nord o des del sud a la recerca de millors territoris. El misteri no són, doncs, les pintures, una manifestació corrent entre els que van viure en el paleolític i el neolític, sinó datar i contextualitzar de manera correcta els autors de les imatges saharianes i donar-los un lloc en la prehistòria comuna.

Relleus antropomorfs a la cova del Diable